

JASPERSOVA „AXIÁLNA EPOCHA“

Vráťme sa k príkladu vzniku filozofie v Grécku. Prečo vznikla? V už citovaných „Dejinách Európy“ sa na strane 46 vysvetľuje vznik iónskej filozofie predovšetkým ako výsledok nového hospodárskeho a peňažného systému: „Prudké hospodárske a sociálne zmeny za kolonizácie, spojené s rozsiahlym obchodovaním, premenou poľnohospodárstva, otroctvom a peňažnou sústavou museli priniesť aj nové koncepcie a nové smery... objavili sa prví iónski filozofi... Prudké zmeny spoločnosti, ktorých boli svedkami za svojho života, nesporne silne vplývali na ich myslenie a ich koncepciu života. Nový peňažný systém s pozoruhodným systémom abstraktných znakov a veľké množstvo rozličných druhov majetku im určite poskytol látku na uvažovanie“.²

Hoci hneď v nasledujúcej vete sa píše, že hlavným predmetom záujmu týchto filozofov vôbec neboli tovarovo-peňažné vzťahy, ale „spoločnou túžbou všetkých týchto filozofov bolo pokúsiť sa nájsť jedinú látku, z ktorej pochádzajú všetky prvky a ktorá bola pôvodom vesmíru“.²

Podľa Kroebera došlo z nejakej príčiny, ktorá nám síce uniká, ale ktorá by sa mala skrývať v kontexte gréckej kultúry samotnej, k zrodu nového kultúrneho vzorca. Lenže filozofia vtedy nevznikla len v Grécku, ale aj v Indii a v Číne! Okolo roku 600 pr. Kr. sa po prvýkrát v dejinách vôbec zrodila filozofia, a to hneď na troch miestach súčasne. **Vznik filozofie vôbec nie je možné vysvetľovať lokálnymi príčinami, pretože nejde o lokálny ale o globálny, nadnárodný jav!**

„Nemecký filozof Karl Jaspers označil obdobie medzi rokmi 600 a 300 pr. Kr. za „axiálnu dobu“, os v dejinách ľudstva, kedy ľudia na rôznych miestach sveta dospejú k mimoriadnym duchovným výkonom bez toho, že by o sebe navzájom vedeli“.¹² V tej dobe žil v Číne Konfucius a Lao-c', v Indii Buddha a Džina, v Iráne učil Zarathuštra a jeho nasledovníci, v Izraeli pôsobili proroci a Grécko malo svojich filozofov: Pytagora, Sokrata, Platóna, Aristotela. Nikde inde v dejinách sa nenájdú také zoskupenie jasných hviezd na duchovnom nebi!

Ako mohlo dôjsť k vzniku filozofie naraz v takých odľahlých častiach sveta ako sú Európa, India, Čína? „Tieto vývoje sú svojím pôvodom samostatné. Reálny prenos správ a podnety sú vylúčené“.⁴²¹

Stopäťdesiat rokov hľadajú myslitelia odpoveď na túto otázku. Boli navrhované rôzne riešenia, z ktorých žiadne neobstojí ani na chvíľu. Od biologických špekulácií o spoločnom genetickom pôvode až po hľadanie nejakej neznámej udalosti v eurázijskom priestore, ktorá by mohla zasiahnuť všetky tieto kultúry naraz. Alfred Weber videl takú udalosť v príchode jazdeckých kmeňov z centra Ázie, ale to sa odohralo tisíc rokov pred vznikom filozofie a táto inkubačná doba sa nedá vysvetliť. Niektorí Číňania rozšírili starú legendu o odchode Lao-c' na západ na teóriu, že tam založil budhizmus, ktorý sa vrátil do Číny o niekoľko storočí neskôr.

Najčastejšie sa tento duchovný vývoj odvodzuje z podobných sociologických podmienok: všade to boli politicky rozdrobené, drobné štáty a mestské štáty. Toto však - ako správne poznamenáva Jaspers - nie je odpoveď na danú otázku. Duchovné vrenie aj politická rozdrobenosť patria k celkovému profilu axiálnej epochy; ale čo spôsobilo, že sa objavili paralelne?

Kroeber spočítal, že v dejinách bolo jedenásť veľkých vln filozofickej tvorby a že je v súlade s náhodným rozdelením, keď sa raz za 2500 rokov ocitnú tri z jedenástich filozofických vln vedľa seba v čase. Jeho „odpoveď je,

Imaginárne stretnutie troch mudrcov: Konfucia, Laoč a Budhu.

že celková časo-priestorová distribúcia filozofii je v súlade s náhodou, a preto nie je potrebné hľadať nejaký imanentný faktor“.³⁹⁹

Tieto Kroeberove počty sú komické. Pretože Kroeber berie všetky svetové filozofie len do počtu, na kusy, ako keby boli všetky rovnaké, jedna ako druhá, a vôbec sa nelíšili obsahovo. Na axiálnej epoche je najzaujímavejšie práve to, že filozofi a proroci vystúpili nielen vedľa seba v čase, ale hlásali aj rovnaké hlavné myšlienky. Obsahová jednota axiálnej epochy je dobre známa: etický zlom, sebareflexia, racionalizácia mýtu, prebudenie individuality atď. Len čo vezmeme do úvahy, že filozofické prúdy nie sú navzájom obsahovo zameniteľné, vyjde nám, že pravdepodobnosť takéhoto časového *aj obsahového* paralelizmu je nesmierne malá. Kroeber navyše ignoruje, že ten istý myšlienkový obsah sa v náboženskej podobe objavil aj v Perzii a Izraeli, teda spolu až na piatich miestach súčasne.

„Je to tajomstvo, ktoré je tým väčšie, čím viac ho skúmame“, uzatvára Jaspers.⁴²¹

*NAJKRAJŠÍM ZÁŽITKOM, KTORÝ MÔŽEME
MAŤ, JE TAJOMNO. KOMU JE TENTO CIT
CUDZÍ, KTO SA UŽ NEVIE ZASTAVIŤ A ZOSTAŤ
STÁŤ VO VYTRŽENÍ S POSVÁTNOU ÚCTOU, JE
AKO BY BOL MŔTVY.*

ALBERT EINSTEIN